

MARI PĂSTORI DE SUFLETE DIN EPARHIA RÂMNICULUI ȘI ROLUL ACESTORA ÎN ZIDIREA DUHOVNICEASCĂ A CREDINCIOȘILOR DE ASTĂZI

CONSTANTIN MĂNESCU
Parohia Urșani – Horezu

ILLUSTRES ÉVÊQUES DU DIOCÈSE DE RÂMNIC ET LEUR CONTRIBUTION POUR L'ÉDUCATION RELIGIEUSE DE CROYANTS D'AUJOURD'HUI

RÉSUMÉ

Le but de notre démarche scientifique vise la mémoire du trois illustres évêques du Diocèse de Râmnic: le Saint Antim Ivireanul (1650-1716), le Saint Calinic de Cernica (1787-1868) et l'évêque Vartolomeu Stănescu (1875-1954). Ils ont eu des grands réalisations pour l'Eglise Orthodoxe Roumaine.

L'Evêque de Râmnic Antim Ivireanul (1705-1708) a transformé la ville de son siège dans la capitale de l'imprimerie roumaine, ayant des effets bien faisant sur tout l'espace carpato-danubien-pontique et même sur l'Orthodoxie de l'Est. Parmi les évêques de grande valeur du XIXème siècle il y a Calinic de Cernica, qui pour ses mérites de bon administrateur et pour sa dévotion religieuse s'est inscrit parmi les saints roumains. Il a réussi à faire renaître de ces cendres l'Evêque de Râmnic pour qu'il pouvoir continuer sa mission historique: celle de garder la croyance religieuse des ancêtres. Dans le XXème siècle, le trône de l'Evêché de Râmnic a été occupé par des évêques de grande renommée, tel le mémorable Vartolomeu Stănescu. Grâce à ses préoccupations aussi bien administratives, ecclésiastiques que culturelles, l'Evêché de Râmnic occupe une place privilégiée dans la vie de l'église orthodoxe roumaine.

Mot-clés: évêque, Râmnic, le Saint Antim Ivireanul, le Saint Calinic de Cernica, Vartolomeu Stănescu, église, orthodoxie, éducation religieuse.

În septembrie anul acesta se împlinesc 300 de ani de la moartea mucenică a Sfântului Ierarh Antim Ivireanul, mitropolitul Țării Românești, care timp de trei ani, înainte de a urca în înalta treaptă de mitropolit, a fost un vrednic păstor de suflete în Eparhia Râmnicului. În aceste momente este de datoria noastră să ne aducem aminte de mai marii noștri, de înaintașii noștri care au strălucit prin faptele și învățăturile lor, lăsând în urma lor opere care contribuie la zidirea duhovnicească a credincioșilor de astăzi. Privirea noastră se va îndrepta asupra Sfântului Antim Ivireanul, cel mai reprezentativ chip din istoria secolului al XVIII-lea, asupra Sfântului Calinic de la Cernica, reprezentativ pentru secolul al XIX-lea și Episcopul Vartolomeu Stănescu, reprezentativ pentru secolul al XX-lea.

1. Sfântul Ierarh Antim Ivireanul

Despre viața acestui suflet mare și mucenic al Bisericii Ortodoxe Române, înainte de a veni în Țara Românească, știm prea puține lucruri. De remarcă faptul

că, fiind străin de țara noastră, de limba noastră și de obiceiurile pământului nostru, el a știut să se apropie atât de mult de sufletul poporului care l-a adoptat, de credința lui, de limba lui și de tot ceea ce formează patrimoniul spiritual al Bisericii și al poporului român, încât a reușit să dea în haină românească nu numai lucrări netipărite, rămase în manuscrise de valoare nepieritoare, ci și să influențeze hotărât asupra societății din vremea sa, mergând cu acest crez până la moarte de mucenic.

În lipsa documentelor cu privire la nașterea Sfântului Antim Ivireanul, o harnică și entuziastă cercetătoare a trecutului și faptelor acestui sfânt, numită Fanny Djindjihașvili, avansează cu multă îndrăzneală părerea că Antim Ivireanul s-a născut în anul 1650 în Iviria (Georgia sau Gruzia de astăzi), din părinții Ioan și Maria, la botez primind numele Andrei. Există două izvoare care precizează originea caucaziană, georgiană a lui Antim, ce nu pot fi puse la îndoială. Primul dintre izvoare este *Istoria revoluțiilor Țării Românești*, opera florentinului Anton-Maria del Chiaro, fost secretar de limbă italiană al domnitorilor Constantin Brâncoveanu, Ștefan Cantacuzino și Nicolae Mavrocordat, și al doilea izvor, mai sigur decât toate, este însăși mărturisirea lui Antim de pe majoritatea cărților tipărite sau traduse de el, unde se numește pe sine Antim Ivireanul, Antim, georgian de neam sau, în sfârșit, Antim Ieromonahul, tipograful de Iviria.

Del Chiaro ne mai furnizează un detaliu biografic cu privire la viața lui georgiană: a căzut sclav în fragedă tinerețe, dar nu precizează la cine anume. Se bănuiește că, dus la Constantinopol pentru a fi vândut, a fost răscumpărat de Patriarhia Ecumenică, în preajma căreia va fi trăit apoi până la maturitate. Aici și-a cultivat darurile cu care l-a înzestrat Dumnezeu, reușind să învețe cu ușurință arta sculpturii în lemn, a caligrafiei, picturii și broderiei. Tot în Constantinopol a putut să învețe limbile greacă, arabă și turcă.

Aflând despre el, domnitorul Constantin Brâncoveanu l-a adus în Țara Românească, la București, acest fapt petrecându-se între anii 1688 și 1690. Majoritatea cercetătorilor consideră că Antim a venit la noi ca mirean, apoi s-a călugărit și a fost hirotonit ieromonah. Aici a învățat repede limba română și slavonă, dar și meșteșugul tiparului la Tipografia domnească din București, condusă atunci de fostul episcop de Huși, Mitrofan. După ce la 10 iunie 1691 vlădica Mitrofan a ajuns episcop la Buzău, se pare că, și cu sprijinul Mitropolitului Teodosie, ieromonahului Antim i s-a încredințat conducerea tipografiei domnești din București. Aici a tipărit patru cărți:

1. *Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*, traduse în greaca modernă de Hrisant Notara. Este prima sa carte, tipărită în octombrie 1691, pe care se iscălește modest: Antim Ieromonah;

2. *Slujba Sfintei Paraschiva și a Sfântului Grigorie Decapolitul*, tipărită în iunie 1692 în limba greacă;

3. *Evangelhia greco-romană* (1693), o realizare tipografică de seamă, cu gravuri, frontispicii și viniete lucrute cu o deosebită măiestrie, având și o *Postfață* scrisă de el;

4. *Psaltirea românească* (1694), cu o prefață (dedicație) către Constantin Brâncoveanu, căruia i-a închinat și câteva ”*versuri la stema țării*”, semnate de ”*smeritul între ieromonahi Antim Ivireanul*”. Cu această carte, Antim începe împlinirea gândului său de a da sfintele slujbe pe limba românească, ea fiind destinată nu

numai preoților, ci și pravoslavnicilor creștini, așa cum arăta însuși Antim în prefață.

În anul 1694, activitatea tipografică din București s-a întrerupt pentru o perioadă de timp. În acest an, Antim reușește să înființeze, cu ajutorul lui Brâncoveanu o tipografie proprie la mănăstirea Snagov, cu ”*posibilități de imprimare în românește, grecește și arăbește*”, și unde, la scurtă vreme, ajunge stareț. Aici a tipărit, în perioada 1696-1701, 15 cărți: șapte grecești, cinci românești, una slavonă, una slavo-română și una greco-arabă.

De pe la 1701 revine la tipografia din București, fără a renunța însă la stăreția Snagovului. Motivele plecării trebuie căutate în intrigile unor călugări influenți din preajma Mitropoliei, la care va face aluzie în punctul al treilea al celebrei sale apărări trimise lui Constantin Brâncoveanu la 13 ianuarie 1712. Anii 1701-1705 constituie perioada cea mai fecundă din activitatea sa tipografică și artistică, imprimând 15 cărți, dintre care două în românește, una slavo-română, una greco-arabă și 11 în grecește.

În anul 1705 s-a produs o nouă schimbare în viața lui Antim Ivireanul. Pe la începutul lunii martie 1705, Biserica Țării Românești a fost tulburată de știrea că unul dintre episcopii săi, cel de Râmnic, Ilarion, s-a făcut vinovat de grave abateri de la canoane. Sub președinția lui Dosithei, patriarhul Ierusalimului, s-a adunat la București un sobor de arhieriei, toți greci (cu excepția lui Theodosie), care redactează o gramată de caterisire. Printre învinuirile care i se aduceau era și aceea că a dat aprobare catolicilor din Râmnic să-și ridice biserică în oraș și să-și îngroape morții în cimitirul ortodox. În locul său a fost ales, la 16 martie 1705, ”*egumenul chir Antim de la Snagov*”, cum scria în actul de alegere din Condica Sfântă. Sfințirea s-a făcut a doua zi, la 17 martie, când se pomenește Sfântul Alexie, Omul lui Dumnezeu, dată menționată de Antim în Așezământul mănăstirii sale, cap. 13, când dispune ca la 17 zile ale lui Martie, în ziua Sfântului Alexie, Omul lui Dumnezeu, să fie îmbrăcat un sărac cu cele trebuincioase și să i se dea și 30 de bani ”*pentru căci în zioa pomeneirii sale m-am hirotonit arhieriu*”.

Se pare că n-a plecat imediat spre noua dioceză încredințată, pentru că la începutul lui aprilie 1705 Antim tipărește la București, în grecește, singura carte în calitatea sa de episcop al Râmnicului: ”*Slujba celui întru sfinții părintelui nostru Visarion, arhiepiscopul Larissei, făcătorul de minuni*”. Sosit la Râmnic, Antim va avea o sarcină destul de dificilă, și anume aceea de îndrumător al credincioșilor pe calea ortodoxiei, într-o episcopie unde, probabil, suspiciunile nu s-au stins odată cu înlăturarea lui Ilarion. Antim va potoli tendințele prea generoase față de catolici și se va ocupa cu educarea și pregătirea clerului, pe care l-a găsit, peste tot, stăruiind în forme și obiceiuri ce nu aveau nimic de-a face cu regulile și canoanele biserești.

Plecând spre Râmnic, Antim a luat cu sine și utilajul tipografic pe care-l perfecționase la Snagov, înființând astfel la reședința episcopiei oltene prima tiparniță din acest oraș, unde va beneficia de ajutorul lui Mihai Ștefanovici, devotatul său ucenic. În mai puțin de trei ani va tipări aici nouă cărți, dintre care trei grecești, trei slavo-române și trei românești. Dintre cele grecești merită să fie amintită cartea intitulată *Tomul bucuriei* (1705), care cuprindea cinci lucrări polemice (aproape 800 pagini) împotriva catolicilor, imprimată cu cheltuiala patriarhului Dosithei al Ierusalimului. În același an, 1705, Antim scoate la lumină în românește un preafrumos

Antologhion adecă Floarea cuvintelor, urmat de: *Învățătura pre scurt pentru taina pocăinții* (1705), o *Evanghelie* (1705), *Evhologhion* (1706), *Octoih* (1706), *Cuvânt panegiric de la Sfântul Niculae de Radu Brâncoveanu* (1706), *Slujba Născătoarei de Dumnezeu* (1706) și *Cuvânt la Patima Domnului* de Gheorghe Maiota (1706).

Ceea ce trebuie reținut în chip deosebit este faptul că Antim a început la Râmnic seria unor tipărituri românești menite să ducă la triumful deplin al limbii române în biserică. Procesul de lungă durată al înlocuirii limbii slavone în cult cu limba română, început în urmă cu mai bine de un veac și jumătate, era amenințat acum să fie compromis datorită influenței crescânde a culturii și a ierarhilor greci la noi, ca și prin numeroasele cărți grecești tipărite în țările române, multe chiar de Antim.

În fața acestui pericol, conștient de rolul său de cârmuitor duhovnicesc al unor credincioși de neam român, Antim Ivireanul a început tipărirea unui șir de cărți de slujbă în românește. Pentru început, a continuat vechea tradiție – existentă încă din timpul mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei –, adică imprimarea unor cărți bilingve, cu tipicul, lecturile biblice și sinaxarul în românește, iar cântările și rugăciunile în slavonește (*Antologhionul*, *Octoihul mic* și *Slujba Adormirii Născătoarei de Dumnezeu cu paraclisul*). Paralel cu acestea, a început și tipărirea de cărți liturgice numai în românește. Așa este *Evhologhionul* sau *Molitfelnicul*, cu două volume distincte: volumul întâi este un *Liturghier*, iar volumul doi *Molitfelnicul* propriu-zis. Este un caz neîntâlnit în istoria vechilor tipărituri bisericești. De notat că aceasta este prima ediție românească a *Liturghierului* în Țara Românească. Traducerea (sau revizuirea traducerilor anterioare: Coresi, Dosoftei și cele în manuscris) a fost făcută de Antim Ivireanul. În ceea ce privește *Molitfelnicul*, de asemenea reprezintă prima ediție românească în Muntenia, fiind tradus tot de el, după ediția grecească tipărită la Veneția de Nicolae Glykis (1691).

În perioada 1708-1716, ca mitropolit al Ungrovlahiei, Antim va continua activitatea tipografică, mutând tipografia de la Râmnic la Târgoviște. Aici au văzut lumina tiparului 18 cărți, dintre care unsprezece în limba română, cinci în limba greacă, una slavo-română și una slavo-româno-greacă. În concluzie, în timpul păstoririi sale (1691-1716) s-au tipărit 63 de cărți (30 în limba greacă, 22 în limba română, una în limba slavonă, nouă bilingve și una trilingvă).

La solicitarea domnitorului fanariot Nicolae Mavrocordat, a fost condamnat de turci la exil în mănăstirea Sfânta Ecaterina din Muntele Sinai, dar pe drum a fost omorât, aproape de Adrianopol, în 1716.

A fost canonizat în 1992, cu dată de prăznuire 27 septembrie.

2. Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica

A fost unul dintre marii părinți duhovnicești ai veacului al XIX-lea și unul dintre cei mai renumiți sfinți ierarhi pe care i-a dat poporul român. La 29 iunie 1840, episcopul Neofit al Râmnicului a fost ales mitropolit al Ungrovlahiei. Episcopia Râmnicului a rămas fără episcop timp de zece ani, adică până în anul 1850, când domnitorul Barbu Știrbei (1849-1853; 1854-1856) dispune alegerea unui nou ierarh. Astfel, la 15 septembrie 1850, în scaunul de episcop al Râmnicului-Noul Severin a fost ales arhimandritul Calinic, starețul mănăstirii Cernica.

Sfântul Ierarh Calinic s-a născut la 7 octombrie 1787 în București, în cartierul Sfântul Visarion, în familia bunilor credincioși Antonie și Floarea Antonescu (mama lui călugărindu-se spre bătrânețe la Mănăstirea Pasărea sub numele de Filoftea). Din botez s-a numit Constantin. Fratele său mai mare a fost preot de mir și apoi, intrând în mănăstire, s-a numit Acachie. Tânărul Constantin, cel mai mic dintre copii, a fost crescut în familie în frică de Dumnezeu, primind o aleasă educație și trăind într-o atmosferă de rugăciune și de aleasă viață creștină. A învățat carte românească și grecească la una din școlile existente în acel timp în București, poate la Colțea sau la Sfântul Gheorghe. Simțindu-se chemat de Hristos la viață mai înaltă, în martie 1807, deci înainte de a fi împlinit vârsta de 20 de ani, și-a îndreptat pașii spre Mănăstirea Cernica, din apropierea Bucureștilor, unde va fi venit deseori ca să ia parte la slujbe și să asculte cuvinte de învățătură de la starețul Gheorghe (†1806) sau de la alți părinți cu viață aleasă. Duhovnicul său, Pahomie, văzându-l atât de cinstit și curat sufletește, a rugat pe starețul Timotei să-l primească în cinul monahal pe fratele *Constantin*, lucru înfăptuit în ziua de 12 noiembrie 1808, când a primit numele de Calinic. Peste puțin timp a fost hirotonit diacon de către mitropolitul bulgar Sofronie de Vrața, refugiat pe atunci în Țara Românească din cauza persecuției musulmane, iar în 1813 a fost hirotonit preot (ieromonah) de arhierul Dionisie Lupu Sevastias, viitorul mitropolit. Prin 1817 a plecat la Muntele Athos, unde a stat aproape un an, reușind să cunoască îndeaproape viața călugărească de acolo și să culegă multă învățătură care-i va fi de folos în ostenețile sale de mai târziu. La 14 decembrie 1818, în urma morții starețului Dorotei, obștea de la Cernica a ales în locul său pe ieromonahul Calinic, pe atunci în vârstă de abia 31 de ani. Doi ani mai târziu a fost hirotesit arhimandrit.

Cei 32 de ani de stăreție la Cernica au fost ani de neîncetate strădanii pentru ridicarea vieții călugărești de acolo, pentru îndrumarea viețuitorilor, pentru înzestrarea mănăstirii cu noi lăcașuri de închinare și chilii, pentru luminarea poporului prin școală. Ca și Sfântul Vasile cel Mare, Calinic ce spunea trăia și ce trăia propovăduia. Obștea de la Cernica ajunsese în 1850 la peste 350 de părinți. Aici el era cunoscut atât prin rugăciunile sale tămăduitoare, cât și prin faptele sale de milostenie, fiind un bun îndrumător al numeroșilor credincioși care cercetau mănăstirea.

În 1850, după 43 de ani de ședere în mănăstire și după 32 de ani de cărmuire a obștii monahale, starețul Calinic a fost chemat la înalta slujire de arhieru, ca episcop al Râmnicului-Noului Severin. Deși scaunul chiriarhal era la Craiova, gândurile înaltului ierarh se îndreptau spre Vâlcea. Aici reședința episcopală era distrusă, în urma unui incendiu din anul 1847. Preoții erau insuficienți, slab pregătiți, cu o stare materială precară, Seminarul era închis, lăcașurile de închinare erau neîntreținute, altele în paragină sau închise. Noul episcop moștenise deci o situație foarte grea și care trebuia îndreptată. Îndată după scăunare a făcut o vizită în eparhie, cercetând mai multe parohii și mănăstiri spre a cunoaște situația la fața locului. Apoi a numit noi protopopi și a hirotonit mai mulți preoți.

În iulie 1854 a mutat Episcopia la Râmnic, iar în 1855 a adus aici și Seminarul, pe care îl reînființase în 1851 mai întâi în mănăstirea Bucovăț (două luni), apoi în Craiova. Cu un ajutor primit din partea lui Barbu Știrbei, episcopul Calinic a început ridicarea unei noi catedrale episcopale, isprăvită în 1856. Planul bisericii a fost conceput de episcop, iar pictura a fost încredințată lui Gh. Tattarescu. Însă, cel

mai important monument monastic și de viață duhovnicească atonită este Sihăstria Frăsinei, ridicată din banii săi între anii 1859-1864, unde a stabilit reguli aspre de viațuire, pe care le practicase el însuși de când intrase în mănăstire. Un cutremurător blestem pus de ctitor întâmpina pe credincioase să nu se apropie de lavra de sus, ci să se roage la ghineceu, în biserica de jos cu destinație pentru femei. Multe cazuri de neascultare au atras mânia Sfântului și moartea călcătorului. De aici a plecat cu nume răsunător în civilizația creștină Părintele Ioan Marina, cu însemn de călugăr, devenit Justinian, vrednicul de pomenire patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Pentru că în timpul ridicării schitului se votase Legea secularizării, episcopul Calinic a rugat pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza să îl excepteze de la această lege, rugăminte pe care domnul, din respect deosebit pentru *”adevăratul și Sfântul călugăr al lui Dumnezeu”*, i-a și îndeplinit-o.

Iubitor de carte și de cultură, episcopul Calinic a contribuit la zidirea duhovnicească a credincioșilor săi și la luminarea minții lor prin tipărirea de cărți. Prin 1860, *”cu bani împrumutați”*, după cum spune el însuși, a pus bazele unei tipografii la Râmnic, proprietatea sa, denumită *Tipografia Calinic Râmnic*. De sub teascurile acesteia au ieșit mai multe cărți, fie de slujbă, fie cu alt conținut: *Aghiazmatarul* (1861), *Slujba Sfintei Învieri* (1861), cele 12 *Mineie* (1862) – după ediția de la Buda, revăzută de Iosif al Argeșului, cu reproducerea prefețelor lui Chesarie și Filaret –, *Evanghelia* (1865), apoi *Manual de pravilă bisericească* (1861), *Tipicul bisericesc* (1861), *Carte foarte folositoare de suflet* (1862), *Învățătura către preoți și diaconi* (1865) și altele. Din această simplă înșirare de titluri se vede că episcopul Calinic a vrut să reînvie la Râmnic vremurile de înflorire culturală de sub marii săi înaintași din secolul al XVIII-lea.

Viața plină de înfrânări pe care o ducea (nu consuma carne, se odihnea numai pe un scaun de lemn), bătrânețea care se simțea tot mai apăsătoare, l-au îndemnat pe bătrânul Calinic să-și scrie diata (ultima redactare în 1866). Între altele, scria că după moarte nu lasă nici bani de îngropare și nici de pomenire, deoarece tot ce a avut a împărțit celor săraci și pentru refacerea Episcopiei. Și-a petrecut ultimul an de viață (din mai 1867) la Cernica, trăind ca un simplu monah, în chilia lui de lângă paraclisul Sfântul Ioan. Aici l-a prins sfârșitul în ziua de 11 aprilie 1868, fiind îngropat în tinda bisericii Sfântul Gheorghe, ctitoria sa. Fiind unul din cei mai desăvârșiți reprezentanți ai spiritualității ortodoxe românești, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa din 28 februarie 1950, a hotărât ca episcopul Calinic al Râmnicului să fie trecut în rândul sfinților, urmând ca prăznuirea lui să se facă în ziua mutării sale către Domnul, adică la 11 aprilie. În felul acesta, smeritul ierarh Calinic a devenit unul dintre cei mai de seamă sfinți ai calendarului ortodox român, pildă grăitoare pentru orice preot și credincios de trăire autentică a învățăturilor evanghelice.

3. Episcopul Vartolomeu Stănescu

Este unul din ierarhii de seamă ai Eparhiei Râmnicului din prima jumătate a secolului al XX-lea. A fost ales pe data de 1 aprilie 1920 ca locotenent de episcop sau locțiitor la Râmnic, devenind episcop plin la 17 martie 1921 (stil vechi). Acest episcop râmnician s-a născut în anul 1875 în satul Ciuperceni, comuna Flămânda, județul Teleorman. În 1897 a absolvit cursurile Seminarului Central din București,

și-a luat licența la Facultatea de Teologie din București în 1901, apoi a plecat la studii la Paris, studiind atât teologia, cât și dreptul și sociologia la Sorbona.

Ca episcop de Râmnic a desfășurat o bogată activitate misionară culturală și filantropică, unanim apreciată. S-a îngrijit de școli și tiparnițe, a stimulat munca preoților, grupându-i în societatea *Renașterea* și punându-i în contact unii cu alții prin cercuri pastorale, a înființat revista *Renașterea*, a făcut parte din comitetul de redacție al revistei *Biserica Ortodoxă Română*, a dat la lumină diferite studii și a îndrumat și pe alții într-o astfel de muncă. În Sfântul Sinod a participat la rezolvarea tuturor problemelor de seamă din viața Bisericii noastre aduse în discuție, a întocmit referatul de bază privind îndreptarea calendarului din 1924, a fost delegat din partea Bisericii Ortodoxe Române la Conferința ecumenistă de la Stocholm din 1925, precum și alte conferințe mondiale creștine.

Episcopul Vartolomeu a păstorit efectiv la Râmnic până la 1 noiembrie 1938, când, simțindu-se slăbit, i s-a acordat un concediu de doi ani. La aceeași dată, Episcopia Râmnicului-Noului Severin s-a desființat, iar în locul ei s-a înființat Mitropolia Olteniei, Râmnicului și Severinului, cu reședința în Craiova, având ca sufragana Episcopia Argeșului. După terminarea concediului, la 1 noiembrie 1940, episcopul Vartolomeu a fost pus în retragere pentru a-și aranja drepturile la pensie. Pensionându-se, s-a retras la Mănăstirea Bistrița, unde-și construisese o casă. A viețuit aici, bolind destul de greu în ultima perioadă a vieții, până la 2 noiembrie 1954, când și-a dat obștescul sfârșit. A fost înmormântat în ziua de 4 noiembrie 1954 în cimitirul Mănăstirii Bistrița.

Acestea sunt doar trei exemple din lungul șir al episcopilor Râmnicului care au ținut aprinsă candela ortodoxiei pe aceste meleaguri binecuvântate de Dumnezeu. Prin viața lor sfântă, prin faptele lor pe tărâm cultural, pastoral, patriotic și gospodăresc, ei constituie modele pentru credincioșii de astăzi, faruri călăuzitoare, ale căror învățături și sfaturi duhovnicești sunt valabile și astăzi pentru zidirea sufletească a credincioșilor și preoților. Trăim vremuri tulburi, în care vrăjmașul urmărește să ne pierdem controlul, să ne vindem sufletul pentru treizeci de arginți, să ne dezbinăm pentru a ne stăpâni el mai ușor. Fiecare epocă istorică a avut și va avea greutățile ei. În momente de descumpănire, să privim în trecut, la înaintașii noștri, să le urmăm viața, credința și modul în care au părăsit cu demnitate patria pământescă, dobândind un loc de cinste în cetatea cerească a lui Dumnezeu.

Bibliografie:

BODOGAE, Teodor, *Mitropolitul Antim Ivireanul (omul și opera)*, în "Mitropolia Ardealului", XI (1966), nr. 9-10, p. 591-603.

BOGDAN, Damian P., *Viața lui Antim Ivireanul*, în "Biserica Ortodoxă Română", LXXIV (1956), nr. 8-9, p. 679-689.

CRISTEA, Gherasim, *Istoria Eparhiei Râmnicului*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Conphys, 2009.

DINULESCU, Ștefan, *Viața și activitatea Mitropolitului Țării Românești, Antim Ivireanul (1708-1716)*, în "Candela. Foaie bisericească-literară", V (1886), nr. 7, Cernăuți, p. 401-410.

LAZĂR, Ioan St., *Sfântul Antim Ivireanul, orator creștin*, Editura Conphys, Râmnicu-Vâlcea, 2005.

IDEM, *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, ocrotitor spiritual*, Râmnicu-Vâlcea, Editura Conphys, 1999.

MORARU, Alexandru, *Dicționarul ierarhilor români și străini - slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române*, București, Editura Basilica, 2015.

PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II-III, București, Editura IBMBOR, 1981.

ȘTREMPEL, Gabriel, *Antim Ivireanul*, București, Editura Academiei Române, 1997.